

PLAN

Biblioteksplan 2022-2024

Fastställt av regionfullmäktige

Framtagen av regionstyrelseförvaltningen

Datum 2022-04-25

Gäller 2022-2024

Ärendenr RS 2020/1569

Version [1.0]

Biblioteksplan 2022-2024

Innehåll

1. Biblioteksplan för Region Gotland.....	4
1.1 Vad är ett bibliotek?	4
1.2 Bibliotekslagen.....	4
1.3 Biblioteksplanen.....	4
1.4 Biblioteken genom hela livet	4
1.5 Biblioteken bidrar till social hållbarhet och demokratiutveckling	4
1.6 Bibliotek i förändring	5
1.7 Bibliotek i samverkan	5
1.8 Nationella styrdokument för biblioteksverksamheter	5
1.9 Regionala styrdokument	5
2. Biblioteksformer på Gotland	6
2.1 Folkbibliotek: Biblioteken på Gotland.....	6
2.1.1 Almedalsbiblioteket.....	6
2.2 Regional biblioteksverksamhet: Biblioteksutveckling Gotland	6
2.3 Skolbibliotek i grundskolan.....	7
2.3.1 Bibliotek och förskola	7
2.4 Gymnasieskolans och vuxenutbildningens bibliotek	7
2.4.1 Gymnasiebibliotek	7
2.4.2 Vuxbiblioteket på Gotland.....	7
2.5 Folkhögskolebibliotek	7
2.6 Medicinska fackbiblioteket.....	7
3. Folkbibliotek: Biblioteken på Gotland	8
3.1 Riktlinjer för verksamheten	8
3.2 Prioriterat utvecklingsområde: Bibliotek för alla – breddat deltagande.....	8
3.3 Prioriterat utvecklingsområde: Läsfrämjande	9
3.4 Prioriterat utvecklingsområde: Digital kompetens och delaktighet	10
3.5 Prioriterat utvecklingsområde: Utveckling av Almedalsbiblioteket som sambibliotek	11
4. Regional biblioteksverksamhet: Biblioteksutveckling Gotland.....	12
4.1 Prioriterat utvecklingsområde: Bibliotek för alla – breddat deltagande.....	12
4.2 Prioriterat utvecklingsområde: Läsfrämjande	12
4.3 Prioriterat utvecklingsområde: Digital kompetens och delaktighet	13
4.5 Prioriterat utvecklingsområde: Litteraturområdet	13
5. Skolbiblioteken Grundskolan	14
5.1 Prioriterat utvecklingsområde: Fler bemannade skolbibliotek.....	14
5.2 Prioriterat utvecklingsområde: Utbildning av biblioteksansvariga.....	14
5.3 Prioriterat utvecklingsområde: Möjliggöra hemlån från fler skolbibliotek	14
5.4 Prioriterat utvecklingsområde: Utveckla skolbiblioteksverksamheten	15
6. Gymnasieskolans- och vuxenutbildningens bibliotek	16
6.1 Prioriterat utvecklingsområde: Utbildning och inspiration till biblioteksansvariga.....	16
6.2 Prioriterat utvecklingsområde: Utveckla biblioteksverksamheten internt och underlätta för låntagarna	16
7. Folkhögskolans bibliotek.....	17
7.1 Prioriterat utvecklingsområde: Att digitalisera användningen i sitt bibliotek för att underlätta för personal och låntagare.....	17

8. Medicinska fackbiblioteket.....	18
8.1 Prioriterat utvecklingsområde: Digitala tjänster	18
8.2 Prioriterat utvecklingsområde: Kommunikation	18
8.3 Prioriterat utvecklingsområde: Nationellt samarbete	18
9. Samverkan mellan biblioteksformerna	19
9.1 Samverkan folkbiblioteken och regional biblioteksverksamhet	19
9.2 Samverkan Region Gotland och Uppsala universitetsbibliotek	19
9.3 Samverkan UAF, folkbiblioteken och regional biblioteksverksamhet.....	19
9.4 Biblioteksdatasystemet Koha	19
10. Uppföljning	20

1. Biblioteksplan för Region Gotland

1.1 Vad är ett bibliotek?

Bibliotek kan betyda olika saker för olika individer. Biblioteket kan vara en lugn och mysig plats för läsning och lärande men också en plats för aktivt medskapande tillsammans med andra. En mötesplats för elever, studenter, föräldralediga, kompis- eller pensionärgänget, men också en plats för dagsaktuella samhällsdiskussioner och spännande kulturevenemang. Du kan gå till biblioteket för att få boktips eller digital handledning, men du kan också ta del av tips och digitala medier direkt i din mobil. Du kan låna böcker på ditt modersmål och det finns anpassade medier och digital teknik för dig som har läsnedsättningar. Biblioteken är sina lokaler, men de kan också vara mobila och erbjuda bibliotekstjänster där du befinner dig i din vardag.

1.2 Bibliotekslagen

Bibliotekslagen är tydlig med att bibliotekens ändamål är att verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet. Bibliotekslagen understryker att biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.

1.3 Biblioteksplanen

Enligt bibliotekslagen ska alla kommuner och regioner ha en plan för sina biblioteksverksamheter. Den ska ge en tydlig överblick över bibliotekens ansvarsfördelning, verksamheter och samverkan samt framtida inriktning med användarnas behov av biblioteksservice i fokus. Den regionala biblioteksplanen är ett centralt styrdokument för biblioteksverksamheterna på Gotland. Den innehåller prioriterade utvecklingsområden, mål och aktiviteter som ska ge vägledning vid prioriteringar och användas aktivt i avdelningarnas verksamhetsplaner och enheternas aktivitetsplaner. Måluppfyllelsen och aktiviteterna följs upp årligen i respektive avdelnings verksamhetsberättelse samt som helhet vid planperiodens slut.

1.4 Biblioteken genom hela livet

I biblioteksplanen 2022-2024 beskrivs Region Gotlands mål med biblioteksverksamheten, viktiga utvecklingsområden och aktiviteter för att uppnå målen. Biblioteksplanen visar hur de olika biblioteken möjliggör läsutveckling och läslust, kulturell och digital delaktighet, lärande, utbildning och forskning för människor i olika skeden av livet. Från t ex folkbibliotekens tidiga insatser för små barns språkutveckling, programverksamhet och läsfrämjande arbete, till skol- och gymnasiebibliotekens arbete med elevernas läsning och informations-sökning. Biblioteken inom vuxenutbildningen och folkhögskolan ger stöd för lärande och personlig utveckling och medicinska fackbiblioteket och universitetsbiblioteket ger stöd för yrkesutövning, studier och forskning. Folkbiblioteken är också en viktig resurs för äldre och personer som av olika anledningar inte är studie- eller yrkesverksamma.

1.5 Biblioteken bidrar till social hållbarhet och demokratiutveckling

Biblioteksverksamheterna arbetar efter Region Gotland värderingar; förtroende, omtanke och delaktighet. Genom sitt breda litteratur- och kunskapsförmedlande uppdrag är biblioteken en del i regionens grundstruktur för demokrati och social hållbarhet. Biblioteken har en unik närhet till invånarna i deras lokalsamhällen och är mötesplatser för den gemensamma offentligheten. Biblioteken bidrar till regionens mål att alla ska fullfölja gymnasiet och ha goda förutsättningar för ett livslångt lärande, att alla har lika förutsättningar för en

god och jämlik hälsa samt att alla barn har goda uppväxtvillkor. Genom bibliotekens arbete med läsfrämjande, bildning, utbildning, medie- och informationskompetens, digital delaktighet och kulturaktiviteter bidrar de till att människor inkluderas, känner tillit och förtroende för samhället och varandra samt delaktiga i samhällsutvecklingen. Särskilt viktigt är arbetet med grupper med störst behov samt bibliotekens prioriterade grupper; barn, unga, personer med funktionsnedsättningar, personer med annat modersmål än svenska och nationella minoriteter.

1.6 Bibliotek i förändring

Ett av bibliotekens mest centrala uppdrag är att främja läsning. Läsningen har minskat hos hela befolkningen under det senaste kvartsseket. Föräldrars läsning tillsammans med sina barn har minskat under de senaste decennierna. Svenska elever visar ett påfallande mindre intresse för frivillig läsning än elever i andra länder. En annan viktig trend som biblioteken måste förhålla sig till den kraftiga tillväxten för strömmade ljudböcker, en tredjedel av tillägnelsen av litteratur sker nu genom lyssnande.

Vi lever i en tid med snabba omvärldsförändringar där teknikutvecklingen och digitaliseringen snabbt skapar nya medievanor och beteendemönster. Mycket annat konkurrerar om uppmärksamheten och de kommersiella branschaktörernas tjänster är attraktiva, smarta och lättanvända. För att vara fortsatt relevanta för gotlänningarna är det viktigt att biblioteken ständigt håller utkik efter viktiga teknik- och samhällsförändringar och skapar strategier och förutsättningar för förnyelse och innovation. Samtidigt behöver biblioteken se till att fler blir digitalt delaktiga. För att verksamheterna ska vara angelägna och tillgängliga för alla behöver biblioteken också arbeta aktivt med medskapande och användarcentrerade metoder. Biblioteken behöver lyssna in behov och önskemål både från användare men också från ickeanvändare för att bli mer relevanta för fler och samtidigt öppna upp för allmänheten att själva skapa aktiviteter på biblioteken.

1.7 Bibliotek i samverkan

Samverkan mellan biblioteksverksamheterna är viktig för att hushålla med offentliga resurser, men också för att kunna förändras i takt med tiden, vara en kraft för social hållbarhet och bidra till det demokratiska samhällets utveckling. Folkbibliotek, regional biblioteksverksamhet, skol- och gymnasiebibliotek, vuxenutbildningens- och folkhögskolans bibliotek, medicinska fackbiblioteket, alla är delar av regionens samlade biblioteksverksamhet och i biblioteksplanen fastställs respektive verksamhets mål och aktiviteter för perioden 2022-2024, samt hur biblioteksverksamheterna ska samverka för bästa resultat.

1.8 Nationella styrdokument för biblioteksverksamheter

Bibliotekslag. Skollag. Högskoleförordningen. Språklag, Diskrimineringslag.

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk

FN:s konvention om barnets rättigheter

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

1.9 Regionala styrdokument

Region Gotlands styrmodell inklusive mål under 2020 - 2023

Vårt Gotland 2040 - Regional utvecklingsstrategi för Gotland

Region Gotlands kulturplan 2021-2024

Programmet för god jämlik jämställd hälsa 2020-2023

Ett långsiktigt hållbart serviceutbud på Gotland 2019-2030

2. Biblioteksformer på Gotland

2.1 Folkbibliotek: Biblioteken på Gotland

Folkbiblioteken på Gotland är en organisation och till för alla som bor och vistas på Gotland. Folkbiblioteken och dess verksamheter ingår i Region Gotlands serviceutbud och har en god geografisk spridning över hela ön. Utöver huvudbiblioteket Almedalsbiblioteket finns nio distriktsbibliotek, varav två är integrerade folk- och skolbibliotek, samt uppsökande mobil biblioteksverksamhet.

Almedalsbiblioteket (integrerat folk- och universitetsbibliotek)

Burgsviks bibliotek

Fårösunds bibliotek (integrerat folk- och skolbibliotek)

Gråbo bibliotek (integrerat folk- och skolbibliotek)

Hemse bibliotek

Klintehamns bibliotek

Korpens bibliotek

Roma bibliotek

Slite bibliotek

Östergarns bibliotek

Mobil biblioteksverksamhet

2.1.1 Almedalsbiblioteket

Huvudbiblioteket Almedalsbiblioteket är ett integrerat folk- och universitetsbibliotek med två huvudmän, ett sambibliotek unikt i sitt slag i Sverige. Målgruppen är den lärande människan i alla åldrar och skeden i livet. Som campusbibliotek inom Uppsala universitetsbibliotek är uppdraget i relation till studenter, forskare och anställda att vara en universitetsgemensam resurs som ansvarar för den vetenskapliga informationsförsörjningen och som är en del av universitetets infrastruktur.

2.2 Regional biblioteksverksamhet: Biblioteksutveckling Gotland

Biblioteksutveckling Gotland (tidigare Gotlands länsbibliotek) ansvarar för den regionala biblioteksverksamheten vars lagstadgade uppdrag är att främja folkbibliotekens samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet. Den regionala biblioteksverksamheten fungerar som nav för folkbibliotekens kompetens- och verksamhetsutveckling, i samarbete med de statliga myndigheterna Kungliga biblioteket, Kulturrådet, Myndigheten för tillgängliga medier och statliga satsningar som Digitalt först, Stärkta bibliotek, Bokstart och Läsfrämjandet.

Biblioteksutveckling erbjuder folkbiblioteken omvärldsbevakning, handledning och rådgivning samt skapar möjligheter för samverkan, kompetens- och verksamhetsutveckling genom t ex nätverksträffar, lärtillfällen och utvecklingsprojekt. Fokus ligger på gemensamt delat lärande, reflektion och erfarenhetsutbyte utifrån aktuell forskning och erfarenhet. Biblioteksutveckling ansvarar även för det regionala litteraturuppdraget samt regionens taltidning På tal om Gotland.

2.3 Skolbibliotek i grundskolan

Skolbiblioteken är en del av skolornas pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja elevernas lärande. De ska bidra till elevernas kunskapsutveckling och måluppfyllelse. De främjar elevernas språkutveckling och stimulerar till läsning. Det fungerar kraftfullast i de skolor som har bemanning i skolbiblioteken. Alla skolor har en lärarbibliotekarie med delegerat ansvar för respektive skolbibliotek. De flesta av dessa har ingen eller mycket liten tid avsatt för detta ansvar. Inom vissa skolområden köper skolorna in timmar från bibliotekspersonal på folkbiblioteken. Bokbestånden är avpassade för de elever som nyttjar dem, och finns sökbara i det gemensamma biblioteksprogrammet Koha.

2.3.1 Bibliotek och förskola

Förskolorna har inga egna bibliotek men kan besöka folkbibliotek eller grundskolebibliotek och låna där beroende på vart på Gotland förskolan ligger. Tillsammans med folkbiblioteken och barnhälsovården deltar förskolan i Bokstartssamarbetet för att främja små barns språkutveckling.

2.4 Gymnasieskolans och vuxenutbildningens bibliotek

2.4.1 Gymnasiebibliotek

Gymnasiebiblioteket stödjer eleverna att självständigt söka och värdera information enligt läroplanens föreskrifter, dvs. biblioteket är en del av gymnasiets pedagogiska verksamhet. Gymnasiebiblioteket bidrar till läsfrämjande verksamhet och beaktar behoven hos elever med läs- och skrivsvårigheter. Mediebeståndet är anpassat till de olika kunskapsnivåerna. Verksamheten tar hänsyn till elevers och lärares önskemål och behov. Gymnasiebiblioteket är en funktion, inte ett rum eller en boksamling.

2.4.2 Vuxbiblioteket på Gotland

Vuxbiblioteket stödjer eleverna att självständigt söka och värdera information enligt läroplanens föreskrifter, dvs. biblioteket är en del av vuxenutbildningens pedagogiska verksamhet. Vuxbiblioteket bidrar till läsfrämjande verksamhet och beaktar behoven hos elever med läs- och skrivsvårigheter. Mediebeståndet speglar skolans olika kurser och utbildningar, samt är anpassat till olika kunskapsnivåer. Det stödjer elevernas språk- och kunskapsutveckling i alla ämnen, pedagogernas uppdrag och kompetensutveckling samt skolans likabehandlingsarbete. Biblioteket är en funktion och inte begränsat till boksamlingen. Det är en del av avdelningen Pedagogiskt stöd och en del av Lärcentrum.

2.5 Folkhögskolebibliotek

Biblioteket på Hemse folkhögskola. Biblioteket vänder sig till elever, lärare samt övrig personal på skolan. Biblioteket i Hemse folkhögskola är bemannat 2 dagar i veckan men är tillgängligt för sina målgrupper alla dagar. Hemse folkhögskola har en filial i Fårösund som saknar ett eget bibliotek.

2.6 Medicinska fackbiblioteket

Medicinska fackbiblioteket finns på Visby Lasarett, bemannas av personal från Uppsala universitetsbibliotek och vänder sig till all personal inom hälso- och sjukvårdsförvaltningen och studenter inom vårdämnena. I det fysiska biblioteket finns litteratur inom medicin, omvårdnad samt för målgruppen relevanta ämnen och kursböcker. Biblioteket tillgängliggör vetenskapliga tidskrifter och databaser i digital form med åtkomst från valfri plats. Biblioteket vägleder också användarna i informationssökning.

3. Folkbibliotek: Biblioteken på Gotland

Folkbibliotekens utvecklingsområden, mål och aktiviteter för planperioden utgår från Region Gotlands kulturplan 2021-2024 med några tillägg och förtydliganden. Förutom de utpekade utvecklingsområdena har biblioteken även riktlinjer som ska genomsyra verksamheten under perioden.

3.1 Riktlinjer för verksamheten

För att utveckla en angelägen och likvärdig verksamhet för allmänheten och samordna tilldelade resurser på ett effektivt sätt arbetar Biblioteken på Gotland utifrån följande riktlinjer:

- Allmänhetens behov står i centrum för verksamheten, grundad i regionens ledord förtroende, omtanke och delaktighet. Alla är välkomna till biblioteken och ska känna sig trygga i bibliotekens lokaler.
- Allmänheten och medarbetarna är medskapande i all verksamhetsutveckling och medarbetarnas kompetenser tas aktivt tillvara.
- Biblioteken på Gotland är *en* organisation vars tjänster, utbud och kommunikation samordnas effektivt och genomförs på ett enhetligt sätt.
- Likvärdig service och bemötande ska erbjudas på alla bibliotek.
- Folkbiblioteken ska vara öppna med personal under ett antal timmar per vecka utifrån befolkningsunderlag (som minst två halvdagar i veckan på de minsta biblioteken). Det finns en resursmässig relation mellan öppethållande och utvecklingsarbete som behöver beaktas.
- Mediebeståndet är gemensamt för biblioteken och tillgängligt för alla invånare oavsett var man bor. Medieutbudet präglas av allsidighet och kvalitet.
- Biblioteken är en lärande reflekterande organisation där kompetensutveckling, utförande och utvärdering ingår i det systematiska kvalitetsarbetet.
- Biblioteken skapar möjligheter för digital transformation i verksamheten genom att spana efter viktiga teknik- och samhällsförändringar, skapa förutsättningar och strategier för kontinuerlig innovation och förnyelse i tjänsteutbudet.

3.2 Prioriterat utvecklingsområde: Bibliotek för alla – breddat deltagande

Ur bibliotekslagen: Folkbiblioteken ska vara tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov. Särskild uppmärksamhet ska ägnas barn och unga, personer med funktionsnedsättning, de nationella minoriteterna och personer med annat modersmål än svenska.

Mål: Biblioteken ska vara angelägna och tillgängliga för alla

Det är viktigt att de som vill använda biblioteken ska kunna göra det. Kan inte invånarna ta sig till de fasta biblioteken ska biblioteket ta sig till dem. Biblioteken behöver nå ut brett för att kunna bli angelägna för fler. Den uppsökande verksamheten behöver utvecklas och biblioteken behöver synliggöras genom strategisk marknadsföring. Meröppet utökar tillgängligheten till biblioteksrummet och samlingarna. Ett bibliotek kan vara meröppet, men inte enbart meröppet.

Gotlänningarna ska känna att biblioteken är deras och kunna vara med och påverka verksamheten och dess innehåll. Bibliotekens tjänster ska kunna nås fysiskt i bibliotekslokaler, via digitala plattformar men också via olika uppsökande verksamheter. Genom en användarvänlig hemsida ska användarna även kunna ta del av det digitala biblioteket. Digitala system och tjänster ska vara en integrerad del av verksamheten. Biblioteken behöver säkerställa att barnkonventionen, lagstiftning kring diskriminering, tillgänglighet och nationella minoriteter uppfylls och implementeras i verksamheterna. Alla ska känna sig välkomna, trygga och väl bemötta på biblioteken och metoder för detta måste säkras. Folkbiblioteken ingår i regionens serviceutbud och är viktiga öppna sociala mötesplatser. Möjligheter ska finnas för allmänheten att ta del av litteratur, kultur och samhällsservice men också att själva arrangera möten och öppna evenemang på biblioteken.

Aktiviteter:

- Utgå ifrån allmänhetens behov och användarperspektivet i all verksamhet genom medskapande dialog och metoder.
- Utveckla den uppsökande verksamheten med särskild hänsyn till prioriterade grupper samt på platser där biblioteksanvändandet är lågt.
- Utveckla meröppet på fler bibliotek samt riktlinjer för hur meröppet ska användas strategiskt i verksamheten.
- Utveckla och samordna bibliotekens gemensamma kommunikation för att förbättra och målgruppsanpassa kommunikationen och skapa ett enhetligt uttryck.
- Implementera en ny användarvänlig och funktionell websida som ökar tillgängligheten till bibliotekstjänster.
- Utveckla programverksamheten med särskild hänsyn till prioriterade grupper samt grupper där biblioteksanvändandet är lågt.
- Implementera barnkonventionen i hela biblioteksverksamheten.
- Uppmärksamma de nationella minoritetskulturerna och minoritetsspråken och samverka med lokala minoritetsgrupper i bibliotekens programverksamhet, samt vid inköp av böcker på minoritetsspråk.
- Delta i genomförandet och utvärderingen av pilotverksamheten med bibliotek som servicepunkter.
- Stärka samarbetet mellan folk- och skolbiblioteken.

3.3 Prioriterat utvecklingsområde: Läsfrämjande

Ur bibliotekslagen: Folkbiblioteken ska särskilt främja läsning och tillgång till litteratur. Folkbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt barn och unga för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar. Personer med funktionsnedsättning ska erbjudas litteratur och tekniska hjälpmedel utifrån deras behov och förutsättningar. Särskild uppmärksamhet ska ägnas nationella minoriteter och personer med annat modersmål än svenska bland annat genom att erbjuda litteratur på de nationella minoritetsspråken, andra språk och lättläst svenska.

Mål: Biblioteken arbetar aktivt med läsfrämjande metoder som bidrar till att främja gotlänningarnas läslust och läsutveckling

Biblioteken ska främja litteraturens ställning och arbeta aktivt med läsfrämjande metoder. Att kunna läsa och förstå det lästa är en demokratifråga. Genom att satsa extra på familjestödande insatser för de allra yngsta skapar vi förutsättningar för ett livslångt lärande. En grundförutsättning för att väcka läslust är att det finns medier som passar olika människor. Genom att synliggöra de specialanpassade medierna och medierna på olika språk kan vi hjälpa fler att hitta till berättelserna. Berättelser betyder mycket för människors förståelse av sig själva, andra och sin omvärld. Biblioterapeutiska arbetssätt liksom medverkan i bokcirklar/klubbar har hälsofrämjande effekter och passar in i regionens ambition att kombinera kultur och hälsa.

Aktiviteter:

- Utveckla det pågående arbetet med Bokstart, genomföra hembesök och delta i den förvaltningsöverskridande samverkan.
- Genomföra insatser för att minska läsklyftan mellan pojkar och flickor.
- Delta i kulturrådets nationella kompetensutvecklingssatsning Läsfrämjandelyftet.
- Genomföra läsfrämjande insatser framför allt gentemot prioriterade grupper.
- Stärka och synliggöra utbudet av medier för personer med läsnedsättningar, på olika språk, samt nationella minoritetsspråk.
- Samverka med andra enheter inom regionen kring läsfrämjande genom biblioterapeutiska arbetssätt och bokcirklar.
- Arrangera skrivarkurser för barn och unga tillsammans med Biblioteksutveckling.
- Utveckla folkbiblioteken i sin roll som värd för litterära evenemang och förmedlare av lokal litteratur.

3.4 Prioriterat utvecklingsområde: Digital kompetens och delaktighet

Ur bibliotekslagen: Folkbiblioteken ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet.

Mål: Biblioteken arbetar för att öka allmänhetens digitala delaktighet, kompetens och medie- och informationskunnighet

Att idag befinna sig i digitalt utanförskap är att också befinna sig i ett samhälleligt utanförskap eftersom så stor del av samhällstjänsterna digitaliseras. Antalet opålitliga informationskällor ökar allt mer. Biblioteken har en viktig roll att stärka tillgången till pålitlig information och sprida kunskap om hur man söker och värderar information och utövar källkritik. Att öka den digitala kompetensen samt främja medie- och informationskunnighet (MIK) och digital delaktighet hos kommuninvånarna i olika åldrar förutsätter digitala kompetenser samt ett pedagogiskt förhållningssätt hos personalen. Det nationella projektet *Digitalt först – med användaren i fokus* har arbetat med bibliotekspersonalens kompetensutveckling i dessa frågor under åren 2018-2020. Detta arbete behöver fortsätta och utvecklas framöver.

Aktiviteter:

- Fortsätta arbetet med att öka bibliotekspersonalens digitala kompetens.
- Skapa aktiviteter för att öka allmänhetens digitala delaktighet (framförallt för äldre, personer med funktionsnedsättningar och personer med annat modersmål än

svenska) genom samverkan inom regionen och med övriga samhällsaktörer, med insatser både i och utanför biblioteksrummet.

- Stärka allmänhetens digitala kompetenser och medie- och informationskunnighet genom olika aktiviteter. Särskilt prioritera aktiviteter för att stärka barns och ungas MIK-kompetenser.
- Arbeta för att tydliggöra bibliotekens roll som förmedlare av pålitliga informationskällor gentemot allmänheten genom aktiviteter och strategisk marknadsföring.

3.5 Prioriterat utvecklingsområde: Utveckling av Almedalsbiblioteket som sambibliotek

Ur bibliotekslagen: Det ska finnas tillgång till högskolebibliotek vid alla universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen. Dessa bibliotek ska svara för biblioteksverksamhet inom de områden som anknuter till utbildning och forskning vid universitetet eller högskolan.

Almedalsbiblioteket är ett sambibliotek med samverkan mellan Region Gotland och Uppsala universitetsbibliotek. Att utveckla den potential som finns i samverkan bland annat kopplat till livslångt lärande och rekrytering till högre utbildning är ett prioriterat område. Under planperioden genomförs ett utvecklingsarbete på Almedalsbiblioteket för att säkra kvalitet dels i respektive uppdrag, dels i samverkan mellan verksamheterna. All verksamhet ska ske med utgångspunkt i användarnas olika behov av bibliotekstjänster.

Mål: Almedalsbiblioteket uppfattas som innovativt, utvecklingsinriktat och väl anpassat till de olika målgruppernas behov av bibliotekstjänster.

Aktivitet:

- Huvudmännen ser över och utvecklar samarbetet kring Almedalsbiblioteket under planperioden.

4. Regional biblioteksverksamhet: Biblioteksutveckling Gotland

Ur bibliotekslagen: Varje region ska bedriva regional biblioteksverksamhet med syfte att främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet när det gäller de folkbibliotek som är verksamma i länet

Biblioteksutveckling Gotlands prioriterade utvecklingsområden för perioden grundas i Kulturplanen 2021-2024. Utvecklingsområdena överensstämmer i stort med folkbibliotekens och Biblioteksutveckling ska under perioden stötta folkbiblioteken att nå sina mål och genomföra sina aktiviteter bl.a. genom kompetensutveckling av bibliotekschefer och personal, stöd i verksamhetsutvecklingen samt nätverksinsatser. Under planperioden möjliggör Biblioteksutveckling samverkan internt och externt framför allt när det gäller läsning, litteratur, små barns språkutveckling, MIK-frågor och digital delaktighet på Gotland.

Uppdraget för den regionala biblioteksverksamheten är tredelat och rymmer biblioteksutveckling, läsfrämjande och litteratur samt horisontella perspektiv inom dessa. Biblioteksutveckling Gotland delar in uppdragen i två delar där biblioteksutveckling och läsfrämjande beskrivs tillsammans och litteraturuppdraget separat. Prioriterade horisontella perspektiv är barn och unga, personer med funktionsnedsättningar, personer med annat modersmål än svenska samt nationella minoriteter.

4.1 Prioriterat utvecklingsområde: Bibliotek för alla – breddat deltagande

Mål: Folkbiblioteken är angelägna och tillgängliga för alla

Aktiviteter:

- Erbjud kompetensutveckling kring medskapande dialog och metoder, bemötande och mångfald i syfte att, i samarbete med kommuninvånarna, utveckla och anpassa bibliotekens verksamheter efter olika behov.
- Stötta folkbiblioteken att utveckla den uppsökande verksamheter för att nå fler.
- Stötta folkbiblioteken att ta fram en strategisk kommunikationsplan.
- Stötta folkbiblioteken genom fortbildning och processer att implementera barnkonventionen i biblioteksverksamheten samt uppmärksamma de nationella minoritetskulturerna och minoritetsspråken och bidra med nätverkskontakter för samverkan med lokala minoritetsgrupper.
- Delta i utvecklandet av pilotverksamhet med bibliotek som servicepunkter.
- Samverka med skolbiblioteken kring kompetensutveckling.

4.2 Prioriterat utvecklingsområde: Läsfrämjande

Mål: Folkbiblioteken arbetar aktivt med läsfrämjande metoder som bidrar till att främja gotlänningarnas läslust och läsutveckling.

Aktiviteter:

- Ansvara för bokstartsamverkan mellan förvaltningarna, kompetensutveckling av personalgrupperna, uppföljning och utveckling av bokstartinsatserna.

- Erbjud kompetensutvecklingsinsatser kring läsfrämjande metoder framför allt gentemot barn och unga, personer med annat modersmål än svenska, personer med läs- och skrivsvårigheter och funktionsnedsättningar. Genomföra Kulturrådets nationella satsning Läsfrämjandelyftet tillsammans med folkbiblioteken.
- Stötta folkbiblioteken att skapa biblioteksverksamheter och läsfrämjandeaktiviteter tillsammans med unga.
- Erbjud kompetensutvecklingsinsatser kring litteratur och hälsa samt bidra med nätverksinsatser inom regionen.

4.3 Prioriterat utvecklingsområde: Digital kompetens och delaktighet

Mål: Folkbiblioteken arbetar aktivt med sin digitala transformation samt ökar allmänhetens digitala delaktighet, kompetens och medie- och informationskunnighet

Aktiviteter:

- Genomföra planen för digital transformation för att bättre fungera som nav för kompetens- och verksamhetsutveckling.
- Stötta och handleda folkbiblioteken att genomföra digital transformation i organisationen.
- Fortsätta arbetet med att öka bibliotekspersonalens digitala kompetens, bl a genom den nationella digitala lärplattformen Digiteket.
- Stötta biblioteken att skapa aktiviteter för att öka allmänhetens digitala delaktighet genom kompetensutvecklingsinsatser, handledning samt samverkan inom regionen och med övriga samhällsaktörer.
- Stötta biblioteken att öka allmänhetens digitala kompetenser och medie- och informationskunnighet genom fortbildning och handledning.
- Stötta och handleda biblioteken att tydliggöra sin roll som arena för demokratiutveckling samt som förmedlare av pålitliga informationskällor.

4.5 Prioriterat utvecklingsområde: Litteraturområdet

Mål och aktiviteter för konstområdet litteratur beskrivs i den regionala kulturplanen 2021-2024. I biblioteksplanen beskrivs mål och aktiviteter för att stärka folkbibliotekens arbete med den lokala litteraturen.

Mål: Folkbibliotekens arbete med lokala litterära aktörer stärks

Aktiviteter:

- Stötta folkbibliotekens utveckling i sin roll som värd för litterära evenemang.
- Stötta folkbiblioteken att synliggöra gotländska litterära aktörer i verksamheten.
- Sprida kunskap till biblioteken om avtalsenliga ersättningar till författare.
- Samverka med folkbiblioteken kring skrivarkurser för barn och unga.

5. Skolbiblioteken Grundskolan

Vi vill genom denna biblioteksplan och de utvecklingsområden vi valt lyfta skolbiblioteksverksamheten ute i skolorna trots de skillnader på storlek och resurser som finns i våra skolbibliotek.

5.1 Prioriterat utvecklingsområde: Fler bemannade skolbibliotek

För att kunna erbjuda bra skolbiblioteksverksamhet behöver andelen bemannade skolbibliotek öka. Eventuellt kommer nya förordningar att ställa sådana krav men vi skall försöka att öka andelen bemannade skolbibliotek utifrån våra möjligheter. Vi vill öka andelen bemannade skolbibliotek jämfört med nuvarande läge.

Aktiviteter:

- Sprida kunskap om vad bemannade skolbibliotek kan betyda och bidra med.
- Hitta bra lösningar i samarbete mellan olika skolor och med folkbiblioteken.
- Ha årlig statistik så vi ser att det går åt rätt håll. Under vårterminen 2021 har 10 av 31 skolor bemannat mer än enstaka timmar.

5.2 Prioriterat utvecklingsområde: Utbildning av biblioteksansvariga

Vi behöver utöka utbildningen både till de som jobbar som skolbibliotekarier och lärarbibliotekarier utifrån behov och önskemål. För att vi skall kunna utveckla skolbiblioteksverksamheten så behöver vi utbilda vår personal.

Aktiviteter:

- Göra en inventering av utbildningsbehovet.
- Göra en utbildningsplan för perioden.
- Samordna utbildning med folkbiblioteken och den regionala biblioteksverksamheten.

5.3 Prioriterat utvecklingsområde: Möjliggöra hemlån från fler skolbibliotek

Idag kan elever inte låna hem böcker från alla skolbibliotek då personal och bibliotekssystem saknas. Vi vill att fler och helst alla skolbibliotek kan erbjuda hemlån.

Aktiviteter:

- Göra en inventering av nuläget.
- Erbjuder skolorna självservicefunktion i samband med KOHA.
- Utbilda personal i hur det fungerar med självservice.

5.4 Prioriterat utvecklingsområde: Utveckla skolbiblioteksverksamheten

Genom att öka samarbetet med övrig skolpersonal och att sprida bra exempel mellan skolbiblioteksansvariga så hoppas vi kunna utveckla skolbiblioteken

Aktiviteter:

- Ge biblioteksansvariga och skollädaing möjlighet att delta i nationella Skolbiblioteksdagen eller liknande för att få inspiration och information om vad skolbiblioteken kan göra.
- Arbeta för att skolbiblioteket får utrymme att informera för övrig personal vad man kan hjälpa till med och att vara en aktiv del av skolans verksamhet.
- Arbeta för att vi skall ha ett aktivt utbyte av arbetssätt och idéer mellan de olika skolbiblioteken, både på möten och i skolbiblioteksgruppen.

6. Gymnasieskolans- och vuxenutbildningens bibliotek

Gymnasiebiblioteket och vuxenutbildningens bibliotek har väl fungerande verksamhet och utvecklat samarbete med övriga verksamheter.

6.1 Prioriterat utvecklingsområde: Utbildning och inspiration till biblioteksansvariga

Vi behöver ge bibliotekspersonalen utbildning och inspiration så att de kan utveckla verksamheten. För att vi skall kunna utveckla skolbiblioteksverksamheten så behöver vi utbilda vår personal.

Aktiviteter:

- Göra en inventering av utbildningsbehovet.
- Göra en utbildningsplan för perioden.
- Samordna utbildning med folkbiblioteken och den regionala biblioteksverksamheten.
- Hitta vägar att få inspiration till bibliotekspersonalen.

6.2 Prioriterat utvecklingsområde: Utveckla biblioteksverksamheten internt och underlätta för låntagarna

Vi har infört ett nytt digitalt program som behöver arbetas med för att det skall bli effektivt och användarvänligt för både personal och låntagare.

Aktiviteter:

- Delta i utveckling av webbprojektet i samarbete med folkbiblioteken.
- Delta aktivt i objektsförvaltningsgruppen för KOHA.

7. Folkhögskolans bibliotek

Folkhögskolan Hemse har ett bibliotek med ett begränsat utbud men hjälper alla med att låna från folkbiblioteken.

7.1 Prioriterat utvecklingsområde: Att digitalisera användningen i sitt bibliotek för att underlätta för personal och låntagare.

Underlätta för personal och låntagare så att alla får det stöd i att få de böcker de behöver på ett enkelt och smidigt sätt.

Aktiviteter:

- Utbildning av personal i KOHA.
- Delta aktivt i objektsförvaltningsgruppen för KOHA.
- Upparbeta bra rutiner med folkbiblioteken.

8. Medicinska fackbiblioteket

Medicinska fackbiblioteket fungerar som en kunskapsresurs för sjukvårdspersonal och studenter inom vårdämnen. Stort fokus ligger på digitala tjänster. Under planperioden ska verksamheten synliggöra sina tjänster mer inom organisationen och öka tillgängligheten.

Medicinska fackbiblioteket representerar Region Gotland i EIRA, ett nationellt konsortium för upphandling av e-resurser, samt samverkan mellan medicinska bibliotek. EIRA ger tillgång till e-media med fördelaktiga villkor och möjliggör idéutbyte och gemenskap bland personal från olika delar av landet.

8.1 Prioriterat utvecklingsområde: Digitala tjänster

Mål: Erbjud digitala tjänster som tillgodoser användarnas behov

Aktiviteter:

- Erbjud fjärrundervisning kring hur man effektivt använder bibliotekets databaser.
- Erbjud lättillgängliga digitala resurser.
- Gör strategiska produktval.

8.2 Prioriterat utvecklingsområde: Kommunikation

Mål: Öka personalens kunskap om fackbibliotekets tjänster och utbud.

Aktiviteter:

- Använda befintliga digitala kanaler för att nå och informera användare och potentiella användare om biblioteksaktiviteter och -nyheter.
- Erbjud en öppen, aktiv och tillgänglig lärmiljö.
- Inhämta kunskap om användarnas behov av åtkomst och information.
- Genomföra uppsökande verksamhet.

8.3 Prioriterat utvecklingsområde: Nationellt samarbete

Mål: Samverkan med andra regioner och deras fackbibliotek

Aktiviteter:

- Bibliotekspersonalen deltar aktivt i EIRAs konferenser, utbildningar och kunskapsinhämtning.
- Dela resurser med andra bibliotek när det är möjligt.
- Samverka med andra medicinska fackbibliotek.

9. Samverkan mellan biblioteksformerna

Samverkan mellan biblioteksformerna är viktig både för att hushålla med offentliga medel men också för att kombinera och komplettera varandras verksamheter och kompetenser och nå ut bredare med olika insatser. Utveckling av samverkan kommer att ske kontinuerligt under planperioden.

9.1 Samverkan folkbiblioteken och regional biblioteksverksamhet

Under planperioden sker nära samverkan mellan folkbiblioteken och den regionala biblioteksverksamheten vilket beskrivs i kapitel 4.

9.2 Samverkan Region Gotland och Uppsala universitetsbibliotek

Huvudmännen för Almedalsbiblioteket; Region Gotland och Uppsala universitetsbibliotek, ser över och utvecklar samarbetet under planperioden, se avsnitt 3.5. Medicinska fackbiblioteket under hälso- och sjukvårdsförvaltningen bemannas av personal från universitetsbiblioteket. Planperiodens utvecklingsområden beskrivs i avsnitt 8.

9.3 Samverkan UAF, folkbiblioteken och regional biblioteksverksamhet

Skol- och gymnasiebiblioteken, folkbiblioteken och den regionala biblioteksverksamheten har gemensamma uppdrag kring bland annat läsfrämjande och främjande av medie- och informationskunnighet hos barn och unga. Under planperioden sker samverkan framför allt genom följande områden:

- **Integrerade folk- och skolbibliotek samt biblioteksbusser.** Två av folkbiblioteken är lokaliserade i skolbyggnader och fungerar även som skolbibliotek. I dagsläget besöker den mobila verksamheten skolor och förskolor. Detta regleras genom skriftliga överenskommelser.
- **Bokstart.** Det fyraåriga projektet Bokstart Gotland med familjestödjande insatser för små barns språkutveckling genomfördes i samverkan mellan biblioteken, barnhälsovården och förskolan. Under 2021 övergick projektet i ordinarie verksamhet med en skriftlig överenskommelse om fortsatt verksamhet och samverkan. Samverkan sker främst i styrgruppen och arbetsgruppen med representanter från de tre verksamheterna.
- **Inköpsstödet.** Kulturrådet utlyser årliga medel för inköp av barn- och ungdomslitteratur som kan sökas om kommunen inte skurit i sitt medianslag. Ansökan och redovisning av medlen administreras av den regionala biblioteksverksamheten i samverkan med skolbibliotekssamordnaren och medlen fördelas mellan skol- och gymnasiebiblioteken samt till folkbiblioteken som under planperioden finansierar gåvoböcker inom Bokstart med dessa medel.
- **Gemensam kompetensutveckling.** Under planperioden ska samverkan utvecklas mellan den regionala biblioteksverksamheten och skolbiblioteken, gymnasiebiblioteket, vuxbiblioteket kring gemensamma kompetensutvecklingsinsatser tillsammans med folkbiblioteken, framför allt när det gäller läsfrämjande och MIK-frågor.

9.4 Biblioteksdatasystemet Koha

Under 2021 implementerades det öppna biblioteksdatasystemet Koha i folkbiblioteksverksamheten, skolbiblioteken, gymnasiebiblioteket, vuxbiblioteket, folkhögskolans bibliotek, medicinska fackbiblioteket och Gotlands museums bibliotek. Under planperioden ska parterna etablera strukturer för gemensam förvaltning, support och utveckling av biblioteksdatasystemet.

10. Uppföljning

Den regionala biblioteksplanen är ett centralt styrdokument för biblioteksverksamheterna på Gotland. De prioriterade utvecklingsområdena, målen och aktiviteterna ska ge vägledning vid prioriteringar och användas aktivt i verksamheternas planering och systematiska kvalitetsarbete. Måluppfyllelsen och aktiviteterna följs upp årligen i respektive verksamhets årsberättelse samt som helhet vid planperiodens slut. Respektive biblioteksforms politiska nämnd hålls regelbundet underrättad om det fortlöpande arbetet med biblioteksplanen.